

Jędrzej CZEREP Polski Instytut Spraw Międzynarodowych
czerep@pism.pl

WYBIJANIE SIĘ AFRYKI NA PODMIOTOWOŚĆ W STOSUNKACH MIĘDZYNARODOWYCH

ABSTRACT Africa's Growing Global Agency

Although signs of increasing African engagement in global affairs were already evident, the prevailing colloquial, media and expert discourse made them difficult to discern. The year 2023 may prove to be a breakthrough in this regard, bringing an unprecedented build-up of African initiatives, prominent among which were those addressing the most high-profile current crises: Russia's aggression against Ukraine, gang terror in Haiti and Israel's condemnable methods of conducting a military operation in Gaza. In this way, Africa's entry into the ranks of those taking – on behalf of themselves and the international community – out-of-the-box action to find solutions not only signals but normalises a shift in Africa's relationship to the rest of the world. It is also symptomatic of a shift in African leaders' thinking about the state, the world and responsibility. The effects of the spectacular actions taken in 2023 are uncertain – in many cases their authors lack the resources, experience and determination, and sometimes the objective weight in international relations, to bring them to a successful conclusion. Failure and criticism will have a depressing effect. However, this does not change the fact that they are part of a new trend from which there will be no turning back.

Keywords: Africa, agency, Haiti, UN, BRICS

Słowa kluczowe: Afryka, sprawczość, Haiti, ONZ, BRICS

WSTĘP

Z perspektywy zewnętrznej na Afrykę patrzy się zazwyczaj jako na przestrzeń rozgrywania stosunków międzynarodowych przez mocarstwa oraz wschodzące gospodarki, częściej ich przedmiot niż podmiot. Utrwaleniu się tej perspektywy sprzyjało dziedzictwo zimnej wojny, w czasie której ZSRR wspierał zbrojne ruchy antykolonialne (np. ugrupowania narodowowyzwoleńcze w Gwinei-Bissau, Mozambiku, RPA), a Stany Zjednoczone popierały siły deklarujące antykomunizm (jak UNITA w Angoli). Jednocześnie obydwie strony występowały przeciwko sojusznikom przeciwnika (jak w przypadku wojny Somalia–Etiopia z lat 1977-1979). Od lat 90. XX w. Afryka znajdowała się na marginesie globalnych procesów, pomijana w kalkulacjach strategicznych. Pozostawała też generalnie nieaktywna w szerokim, globalnym kontekście. Od czasu wzrostu gospodarczej aktywności Chin w Afryce od początku XXI w. (od 10 mld USD obrotów handlowych w 2000 r. do 282 mld w 2023 r.; obecność kilkuset tysięcy chińskich pracowników na kontynencie)¹ upowszechniła się narracja o „chińskiej kolonizacji”, a później, wobec ekspansji innych państw, np. Turcji czy Federacji Rosyjskiej, o nowym „wyścigu” czy „rozrywaniu” (*scramble*) Afryki. Wreszcie opowieść o „nowej zimnej wojnie” powróciła w ostatnich latach do opisywania przeciwstawnych celów politycznych państw trzecich w Afryce, np. USA, Chin i Rosji. Przekładało się to na myślenie o Afryce wśród urzędników amerykańskich przede wszystkim jako o przestrzeni powstrzymywania wpływów chińskich² (np. dominacji w wydobywaniu kobaltu w Demokratycznej Republice Konga opisywanej jako „chiński uścisk”, który należałoby rozluźnić). Z kolei dla Federacji Rosyjskiej afrykańskie państwa frankofońskie stały się teatrem osiągnięcia symbolicznych zwycięstw nad Francją, czemu towarzyszyło wypieranie wojskowej obecności Francji i zastępowanie jej własnymi siłami, np. *quasi*-prywatnej Grupy Wagnera czy później Korpusu Afrykańskiego podległego Ministerstwu Obrony i wywiadowi wojskowemu GRU. Podobnie w podejściu Unii Europejskiej w ostatnich latach dominuje optyka wyścigu po zabezpieczenie dostępu do krytycznych surowców oraz obawy o instrumentalizowanie ruchów migracyjnych przez Rosję.

We wszystkich tych ujęciach główny obiekt zainteresowania znajduje się poza Afryką. Od opisywanej z tych perspektyw Afryki nie oczekuje się aktywnej, autonomicznej roli w świecie czy formułowania własnego opisu swojego w nim miejsca. Z tych powodów niewiele uwagi poświęca się studiom nad politykami zagranicznymi państw afrykańskich, z pewnymi wyjątkami w odniesieniu np. do Nigerii³,

¹ C. Munyati, *Why Strong Regional Value Chains Will Be Vital to the Next Chapter of China and Africa's Economic Relationship*, World Economic Forum, 25 VI 2024, [online] <https://www.weforum.org/agenda/2024/06/why-strong-regional-value-chains-will-be-vital-to-the-next-chapter-of-china-and-africas-economic-relationship/>, 1 X 2024.

² Wydzwięk taki miało np. przemówienie Johna Boltona, doradcy prezydenta Donalda Trumpa, 13 grudnia 2018 r. w Heritage Foundation, gdzie zarysował on założenia strategiczne polityki amerykańskiej na kierunku afrykańskim.

³ Zob. np. A. Adebajo, A.R. Mustapha, *Gulliver's Troubles: Nigeria's Foreign Policy after the Cold War*, Scottsville 2008.

Senegalu⁴, Etiopii, Tanzanii, Rwandy czy Unii Afrykańskiej (UA)⁵. Problemem pozostawał jednak odczuwalny brak zaangażowania w procesy globalne, co skłaniało jeśli nie do pomijania partnerów afrykańskich w wypracowywaniu wspólnych rozwiązań, to do traktowania ich udziału w gremiach światowych wyłącznie w ceremonialny sposób. Na przykład podczas negocjacji klimatycznych w Kopenhadze w 2009 r. państwa afrykańskie były bliskie zerwania procesu COP⁶, przez co były odbierane jako niezainteresowane konstruktywnym poszukiwaniem kompromisu i konsensusu. Z kolei podczas negocjacji przed planowanym na 2020 r. szczytem UE–Afryka (ostatecznie przesuniętym na 2022 r. z powodu pandemii COVID-19) negocjatorzy europejscy mieli kłopot z uzyskaniem od partnerów afrykańskich stanowiska negocjacyjnego w sprawie stosunków gospodarczych czy wręcz z ustaleniem, kto się tym zajmuje. Potwierdzało to fikcyjność równości stron w kształtowaniu stosunków dwustronnych. Faktycznie, z uwagi na nieporównywalnie większą siłę gospodarczą i zasoby finansowe, w tej relacji zawsze dominowała UE, co przekładało się na postrzeganie Afryki jako odbiorcy europejskiego wsparcia.

W STRONĘ GLOBALNEJ SPRAWCZOŚCI – SYMPTOMY ZMIANY

W tym kontekście sygnały o rosnących aspiracjach globalnych i próbach wywierania na tym polu wpływu mogły przejść niezauważone. Już w 2005 r. wspólna afrykańska pozycja negocjacyjna w sprawie proponowanej reformy systemu ONZ, tzw. *Konsensus Ezulwini* przyjęty na siódmej nadzwyczajnej sesji Unii Afrykańskiej, stanowił przegląd pożądanых kierunków zmian w takich obszarach, jak: zadłużenie, ochrona środowiska naturalnego, użycie niektórych typów broni w konfliktach zbrojnych, światowa architektura bezpieczeństwa (np. zasada *responsibility to protect*, legalność interwencji, odbudowy powojenne), reformy poszczególnych instytucji ONZ (w tym Rady Bezpieczeństwa, gdzie Afryka miałaby uzyskać co najmniej dwa miejsca z pełnymi uprawnieniami, łącznie z prawem weta)⁷. Postulaty zwiększenia roli w sprawach globalnych zawierały także zapisy przyjętej w 2013 r. *Agendy 2063*, dokumentu nadającego UA kierunek i określającego horyzont jej ambicji w perspektywie nadchodzącego półwiecza. Zapowiadał on przekształcenie kontynentu w światową potęgę (*powerhouse*)⁸. Afryka miałaby

⁴ Zob. np. C.K. Amegan, D.E. Degila, *Senegal: A New West African Leader in a Globalized World?*, [w:] *Diplomatic Strategies of Nations in the Global South*, red. J. Braveboy-Wagner, New York, NY 2016.

⁵ Zob. np. C. Mballa, *Vers une politique étrangère africaine commune? Opportunités et contraintes*, „Revue Interventions économiques”, Mars 2017, s. 70-73, [online] <https://journals.openedition.org/interventionseconomiques/3152>, 1 X 2024.

⁶ S. Kings, *Africa Is Finally at the Climate Negotiations Table*, „The Continent” 2023, nr 144, s. 11.

⁷ *The Common African Position on the Proposed Reform of the United Nations: “The Ezulwini Consensus”*, Executive Council, 7th Extraordinary Session, 7-8 March 2005, Addis Ababa, Ethiopia, Ext/EX.CL/2 (VII).

⁸ *Agenda 2063: The Africa We Want. Overview*, [online] <https://au.int/en/agenda2063/overview>, 1 X 2024.

stać się *dynamicznym graczem na arenie międzynarodowej*⁹. Wyrazem tych dążeń było np. wystawianie przez Unię Afrykańską wspólnego pawilonu na wystawie Expo w Dubaju w 2020 r., która zawierała m.in. prezentację pochodzących z Afryki *możliwości [...] dla świata*¹⁰. W kolejnym roku szereg państw afrykańskich (Uganda, Rwanda, Sudan czy nieuznawany międzynarodowo Somaliland) zdecydowało się na ugoszczenie uchodźców z Afganistanu, uciekających przed powrotem talibów do władzy. Uganda, na prośbę Ambasady Stanów Zjednoczonych i przy jej wsparciu, przyjęła na swoje terytorium ok. 2 tys. osób¹¹. W konsultacji z USA Afgańczyków przyjmowały też Somaliland i Sudan, poszukujące odpowiednio uznania lub akceptacji jako pełnoprawny gracz na arenie międzynarodowej w okresie zmian politycznych¹². Wcześniej Sudan w sposób wzorcowy wspierał uchodźców syryjskich, a Etiopia i Somaliland jemeńskich¹³. Najbardziej znacząca na tym tle była polityka Rwandy, do której przeniosła się razem z 100 uczennicami afgańska Szkoła Przywództwa (*School of Leadership, Afghanistan – SOLA*), prywatna placówka edukacyjna dla dziewcząt. Już w Rwandzie szkoła rozwijała się, w 2024 r. przyjmując 2 tys. podań o rozpoczęcie nauki¹⁴. Działanie Rwandy było wyraźnie motywowane chęcią zaznaczenia swojego wkładu w łagodzenie palącego kryzysu politycznego i humanitarnego w sposób, który wykroczył daleko ponad minimum oczekiwań partnerów. Przeciwnie – wniósł w tej sprawie nową jakość.

Te i podobne sygnały były jednak zbyt rzadkie, żeby oddziaływać na odbiór miejsca i roli Afryki w świecie, zdominowany przez utarte schematy. Wskazywały jednak na narastający trend do zwiększenia przez afrykańskie państwa i instytucje aktywności na arenie globalnej. Taka zmiana w ocenie znaczenia i potencjału Afryki w sprawach globalnych zaczęła się pojawiać w analizach strategicznych. Najwyraźniejszym tego przykładem, niejako sankcjonującym afrykańskie aspiracje, były zapisy nowej strategii Stanów Zjednoczonych w Afryce Subsaharyjskiej z sierpnia 2022 r. Autorzy tego dokumentu, wychodząc od oceny „środowiska strategicznego” Afryki Subsaharyjskiej, czyli szacunków skutków procesów demograficznych (25% światowej populacji w 2050 r.), warunków naturalnych (drugi największy las deszczowy, 30% krytycznych surowców)

⁹ *Agenda 2063: The Africa We Want. Final Edition*, African Union Commission 2015. Cytaty z publikacji obcojęzycznych podano w tłumaczeniu własnym autora artykułu.

¹⁰ *African Union Pavillon*, Expo 2020 Dubai UAE, [online] <https://virtualexpodubai.com/opportunity-district/african-union>, 1 X 2024.

¹¹ G. Mwijuke, *Minister Says Afghans in Uganda to Stay Longer*, „The East African” 2021, 20 XI, [online] <https://www.theeastafrican.co.ke/tea/news/east-africa/minister-says-afghans-in-uganda-to-stay-longer-3625192>, 1 X 2024.

¹² E. Yayboke, J. Devermont, *Why African Governments Are Accepting Afghan Refugees*, Lawfare, 16 IX 2021, [online] <https://www.lawfaremedia.org/article/why-african-governments-are-accepting-afghan-refugees>, 1 X 2024.

¹³ J. Czerep, *Newest Wave of Middle Eastern Emigration to Africa*, „PISM Strategic File” 2021, nr 7(99), Polski Instytut Spraw Międzynarodowych, s. 4-6, [online] <https://www.pism.pl/publications/newest-wave-of-middle-eastern-emigration-to-africa>.

¹⁴ *1,000 Days After School Ban, Afghan Girls Defy Odds and Thrive in Rwanda*, International Organization for Migrations, 14 VI 2024, [online] <https://www.iom.int/news/1000-days-after-school-ban-afghan-girls-defy-odds-and-thrive-in-rwanda>, 1 X 2024.

i wpływu jako bloku głosującego w ONZ (28%), doszli do konkluzji, że *rzędy, instytucje i społeczeństwa Afryki Subsaharyjskiej odegrają kluczową rolę w rozwiązywaniu wyzwań globalnych*¹⁵. Postulat ten pojawia się w dokumencie wielokrotnie, m.in. w stwierdzeniu o *wyniesieniu [elevate] głosów afrykańskich w najistotniejszych dyskusjach globalnych, o długoterminowym imperatywie wzmocnienia zdolności Afryki do rozwiązywania globalnych problemów*, o centralnym znaczeniu *wysiłków afrykańskich* [w zakresie ochrony środowiska] *dla rozwiązania kryzysu klimatycznego* czy o *pokoju i dostatku w Afryce jako warunkach wstępnych dla zwiększenia zdolności Afryki do rozwiązywania globalnych problemów*. Wydzwitek zapisów strategii wykracza daleko poza rutynowe odniesienia do „partnerstwa równych”, jakimi w ostatniej dekadzie opisywali swoje relacje z Afryką więksi i silniejsi partnerzy, np. Chiny¹⁶ czy Unia Europejska¹⁷, aby retorycznie niwelować własną przewagę i uwiarygadniać swoje polityki w Afryce jako tworzone wspólnie z państwami i instytucjami z kontynentu. W przypadku strategii amerykańskiej był to raczej wyraz uznania nieuchronności zmian w globalnym porządku, wobec których aktorzy afrykańscy nie mogli pozostawać obojętnymi.

ROK 2023 – HISTORYCZNE NAWARSTWIENIE INICJATYW

Na tym tle bezprecedensowe nawarstwienie afrykańskich inicjatyw o globalnych zasięgu w 2023 r. zdaje się być nieprzypadkowe. Stanowi ono potwierdzenie rosnącego znaczenia, któremu towarzyszy wzrost poczucia sprawczości przedstawicieli kontynentu w sprawach globalnych.

Serię zapoczątkowała misja wysokich przedstawicieli siedmiu państw afrykańskich – RPA, Senegalu, Komorów i Zambii, Ugandy, Republiki Konga i Egiptu – do Ukrainy i Rosji w dniach 16 i 17 czerwca 2023 r. w celu poszukiwania formuły pokojowej. Co prawda siłą napędową misji był dyrektor Fundacji Brazzaville Jean-Yves Ollivier, francuski przedsiębiorca i negocjator, jednak na etapach przygotowawczych ważną rolę odegrali były premier Ugandy Amama Mbabazi i były prezydent Nigerii Olusegun Obasanjo. Ostatecznie w misji wzięli udział prezydenci RPA Cyril Ramaphosa jako jej przewodniczący, Senegalu Macky Sall, Zambii Hakainde Hichilema i Komorów Azali Assoumani (jako rotacyjny przewodniczący UA). Ostatecznie nie dołączyli prezydenci Nigerii i Republiki Konga – ta ostatnia, a także Uganda i Egipt były reprezentowane przez przedstawicieli przywódców. Liderzy, którzy chcieli przekonać się naocznie i zrelacjonować w swoich państwach, jak wygląda sytuacja w Ukrainie i Rosji, byli m.in. świadkami alarmu bombowego. Z perspektywy afrykańskiej wojna w Ukrainie tworzyła zagrożenie dla ciągłości dostaw nawozów i zboża pozyskiwanych

¹⁵ *US Strategy Towards Sub-Saharan Africa*, The White House, August 2022, s. 5.

¹⁶ *China and Africa in the New Era: A Partnership of Equals*, The State Council Information Office of the People's Republic of China, November 2021, [online] http://www.news.cn/english/2021-11/26/c_1310333813.htm, 1 X 2024.

¹⁷ *Europe and Africa: A Partnership of Equals*, European Union External Action Service, 22 XI 2017, [online:] https://www.eeas.europa.eu/node/36031_en, 1 X 2024.

z Białorusi, Rosji i Ukrainy. Ta optyka przyświecała afrykańskim przywódcom, przedstawiającym np. propozycje wydłużenia umowy zbożowej czy złagodzenia sankcji na Rosję. Jednak misja miała znacznie szerszy, holistyczny wydźwięk – afrykańscy przywódcy apelowali o oparcie rozwiązania pokojowego o uznane międzynarodowo granice (co na spotkaniu w Petersburgu odrzucił prezydent Federacji Rosyjskiej Władimir Putin), zwolnienie jeńców i uprowadzonych do Rosji dzieci¹⁸. Jakkolwiek delegacja ta nie miała realnych szans na wpłynięcie na sytuację na froncie ani na przybliżenie stron do porozumienia, istotniejsze było jej znaczenie symboliczne. Oto po dekadach interwencji wojskowych, humanitarnych i dyplomatycznych społeczności międzynarodowej w Afryce dla rozwiązywania afrykańskich problemów, tym razem po raz pierwszy afrykańscy liderzy podejmowali próbę zakończenia wojny w Europie, toczzonej pomiędzy państwami europejskimi. Wymagało to od nich zasadniczej zmiany w ocenie własnego znaczenia i roli na świecie, odwagi do wejścia na zupełnie nieznane terytorium, przeczące utartym schematom, do stawienia czoła podejrzliwości (z jaką np. delegacja spotkała się w Ukrainie) i próbom dyskredytacji. Dlatego widoczne słabości misji – jej tylko połowicznie afrykański charakter, problemy organizacyjne, brak narzędzi wpływu – nie powinny przyćmiewać jej znaczenia dla redefinicji miejsca Afryki w odniesieniu do graczy i procesów globalnych.

Podobnie pionierski charakter miało przyjęcie przez Kenię roli państwa wiodącego dla misji mającej zakończyć przemoc gangów i przywrócić kontrolę władz państwa nad terytorium Haiti, o co na forum ONZ w 2022 r. zaapelował haitański premier Ariel Henry. Na tę prośbę nie odpowiedziały pozytywnie ani Stany Zjednoczone, ani Kanada, tradycyjnie biorące odpowiedzialność za bezpieczeństwo obszaru Karaibów; w grę nie wchodziło też odnowienie misji pod egidą ONZ. Misja ONZ z lat 2004-2017 (MINUSTAH) została bardzo źle zapamiętana: jej żołnierze, zwłaszcza brazylijscy, dopuszczali się licznych nadużyć. W związku z tym, a także z uwagi na historyczne związki z Haiti (państwo to jako pierwsza „czarna republika” było punktem odniesienia dla afrykańskich ruchów wyzwoleniczych, a UA uznawała mieszkańców wyspy za część „rodziny afrykańskiej”), przedstawiciel Kenii przy ONZ, Martin Kimani, zdecydował się podjąć wyzwanie. Dnia 29 lipca 2023 r. władze kenijskie zadeklarowały wysłanie 1 tys. policjantów jako zaczynu Międzynarodowej Misji Wsparcia Bezpieczeństwa (MSS) autoryzowanej późniejszą rezolucją Rady Bezpieczeństwa 2966 (2023 r.)¹⁹. Pomimo trudności, jakie pojawiły się w Kenii (brak wymaganej autoryzacji Sądu Najwyższego, krytyka ze strony prasy zapowiadającej katastrofę misji), władze tego kraju były zdeterminowane, aby podjąć ryzyko. Ambasador Kimani w styczniu 2024 r. wzywał m.in. ONZ do poszukiwania dalszych innowacji przez agendy ONZ i innych, aby wspierać Haiti, stosując skoordynowane, wielosektorowe podejście²⁰. W lutym 2024 r. przy-

¹⁸ J. Czerep, *Znaczenie afrykańskiej misji do Ukrainy i Rosji*, „Biuletyn PISM” 2023, nr 82, [online:] <https://www.pism.pl/publikacje/znaczenie-afrykanskiej-misji-do-ukrainy-i-rosji>, 1 X 2024.

¹⁹ *Resolution 2699* (2023), adopted by the Security Council at its 9430th meeting, on 2 October 2023.

²⁰ Martin Kimani, wpis w serwisie „X” (Twitter), 25 I 2024, [online] <https://x.com/ambmbkimani/status/1750623480591339861>, 1 X 2024.

dent Beninu Patrice Talon zadeklarował gotowość do wysłania na potrzeby MSS 1,5-2 tys. żołnierzy²¹. Ostatecznie misja rozpoczęła się 25 czerwca 2024 r. wraz z przybyciem grupy pierwszych 200 kenijskich żołnierzy. Co charakterystyczne, dotarli oni na Haiti na pokładzie samolotu rejsowego Kenya Airways, a nie np. samolotu amerykańskiego, choć USA wspierają misję logistycznie i finansowo. W czasie pisania tego artykułu przyszłość i szanse powodzenia misji pozostawały niejasne. Znajdowała się ona wciąż w fazie początkowej. Choć odnosiła pewne sukcesy – np. wspólnie z policją haitańską Kenijczycy patrolowali niedostępne wcześniej obszary Port-au-Prince²² – to równolegle ewidentne było zbyt wolne tempo jej rozbudowy w stosunku do siły i mobilności gangów²³. Rozważane było, dla zapewnienia stabilności finansowania, jej przekształcenie w misję ONZ.

Pomimo trudności i ograniczeń powołanie misji pod przewodnictwem kenijskim stanowiło przełomowy test zdolności wojskowego i politycznego przywództwa tego kraju do organizacji i koordynacji wielonarodowych działań w odległym od Afryki środowisku. W ciągu pierwszych trzech miesięcy działań w terenie do misji dołączyły pierwsze siły z Jamajki i Belize, a na możliwość taką oczekiwały m.in. Bahamy, Bangladesz, Barbados, Benin i Cza. W związku z podjęciem zobowiązań na Haiti Stany Zjednoczone zaliczyły Kenię jako 20. państwo świata, w tym pierwsze z Afryki Subsaharyjskiej, do kategorii głównych sojuszników spoza NATO (*major non-NATO ally*)²⁴. Chcąc podkreślić wolę wypełnienia misji, 21 września 2024 r. prezydent Kenii William Ruto odwiedził Haiti, a w październiku wspólnie z haitańskim premierem Garrym Conillem ogłosił rychłe wysłanie dodatkowych 600 policjantów²⁵.

Kolejnym znaczącym sukcesem afrykańskim na arenie światowej w 2023 r. było przyjęcie przez Zgromadzenie Ogólne NZ nigeryjskiej rezolucji inicjującej prace nad przyszłą konwencją ramową o współpracy finansowej. Miałyby ona przenieść odpowiedzialność za kreowanie reguł dotyczących opodatkowania korporacji z Organizacji Współpracy Gospodarczej i Rozwoju (OECD) – klubu 39 najbogatszych państw – do ONZ. W efekcie państwa afrykańskie (i szerzej – Globalnego Południa) uzyskiwałyby większą kontrolę nad dotyczącymi ich przepływami finansowymi, a korporacjom trudniej byłoby unikać płacenia podatków w państwach, w których inwestują. Według Global Alliance for Tax Justice wynikające z tej praktyki odpływy kapitałowe z Afryki

²¹ Letter dated 7 March 2024 from the Secretary-General addressed to the President of the Security Council, S/2024/224.

²² D. da Rio, analiza opublikowana w serwisie „X” (Twitter), 27 IX 2024, [online] https://x.com/diego_darin/status/1839444744524714181, 1 X 2024.

²³ B. Dress, *US-Backed Mission in Haiti Struggles to Take on Gang Violence*, „The Hill” 2024, 18 VIII [online] <https://thehill.com/policy/international/4831943-us-mission-haiti-gang-violence/>, 1 X 2024.

²⁴ *Memorandum on the Designation of Kenya as a Major Non-NATO Ally*, Presidential Determination No. 2024-05, 24 VI 2024, [online] <https://bidenwhitehouse.archives.gov/briefing-room/statements-releases/2024/06/24/memorandum-on-the-designation-of-kenya-as-a-major-non-nato-ally/>, 5 III 2025.

²⁵ *More Cops Will Be Sent but Cash Is Needed*, „Africa Confidential” 2024, 15 X, [online] <https://www.africa-confidential.com/article/id/15187/more-cops-will-be-sent-but-cash-is-needed>, 1 X 2024.

mogą sięgać nawet 483 mld USD rocznie²⁶; to kwota kilkukrotnie wyższa niż suma pomocy kierowanej rocznie do Afryki. Po latach lobbyingu²⁷ i oporu ze strony państw rozwiniętych w głosowaniu 22 listopada 2023 r. wniosek poparło 125 państw, w tym m.in. Chiny, Rosja, Brazylia, Indie, wobec 48, które zagłosowały przeciw. W wydanym po głosowaniu oświadczeniu Unia Afrykańska ogłosiła, że walka państw Globalnego Południa o ustanowienie w Organizacji Narodów Zjednoczonych w pełni inkluzywnego procesu umożliwiającego udział w ustalaniu programu i norm dotyczących podatków międzynarodowych stała się obecnie rzeczywistością²⁸. Nigeria, podejmując tę inicjatywę, weszła w rolę reprezentanta Globalnego Południa o znacznie szerszym niż tylko afrykański zasięgu, w dziedzinie dopełnienia zmian w międzynarodowym systemie finansowym, o które zabiegały np. państwa zrzeszone w powołanej w 1964 r. grupie G77.

Te same powody – poczucie niesprawiedliwości wynikającej z konstrukcji systemu międzynarodowego zaprojektowanego po II wojnie światowej, w czym siłą rzeczy nie brały udziału państwa, które niepodległość uzyskały później – były też siłą napędową rozszerzenia bloku BRICS, dotąd tworzonego przez Brazylię, Rosję, Indie, Chiny i RPA. Został on przypieczętowany na szczycie tej grupy w Johannesburgu odbywającym się od 22 do 24 sierpnia 2023 r., gdzie ogłoszono m.in. przyjęcie Etiopii i Egiptu. Szereg innych państw afrykańskich wyraziło chęć dołączenia do bloku (m.in. Algieria, Nigeria, Senegal). Państwa te należą do najbardziej aktywnych na arenie międzynarodowej przedstawicieli Afryki i z ich perspektywy członkostwo w BRICS zwiększałoby ich sprawczość i siłę przebicia w sprawach globalnych, aby np. przyspieszyć proces dedolaryzacji światowego systemu finansowego²⁹. Państwom afrykańskim dążącym do dołączenia do formatu BRICS przyświecało poczucie, że dotychczasowemu porządkowi międzynarodowemu powinny zostać przedstawione alternatywy³⁰. Jakkolwiek podjęcie to uwarunkowane jest poczuciem historycznej krzywdy, ograniczone niewielkimi środkami do realizacji czy instrumentalizowane przez Rosję dla uwiarygodnienia własnych neoimperialnych ambicji, z motywacji afrykańskich przebija dążenie do uzyskania większego wpływu na współkształtowanie spraw globalnych. W tym duchu na agendzie szczytu w Johannesburgu pojawił się szereg tematów o globalnym wydźwięku,

²⁶ K. Rupiah, *Africa Leads the Rewrite of Global Tax Regulations*, „The Continent” 2023, nr 143, s. 8.

²⁷ Np. w 2022 r. państwa członkowskie Unii Afrykańskiej wspólnie sponsorowały rezolucję Zgromadzenia Ogólnego ONZ zalecającą biurowi Sekretarza Generalnego ONZ opracowanie raportu, jak zwiększyć inkluzywność i skuteczność w zakresie międzynarodowej współpracy podatkowej.

²⁸ J. Pecquet, *Africa Scores UN Win Against Corporate Tax Avoidance*, „The Africa Report” 2023, 23 XI, [online] <https://www.theafricareport.com/328816/africa-scores-un-win-against-corporate-tax-avoidance/>, 1 X 2024.

²⁹ P. Dzierżanowski, *Perspektywy utrzymania pozycji waluty globalnej przez dolara amerykańskiego*, „Biuletyn PISM” 2024, nr 23, [online] <https://www.pism.pl/publikacje/perspektywy-utrzymania-pozycji-waluty-globalnej-przez-dolara-amerykanskiego>, 1 X 2024.

³⁰ N. Suri, J. Tripathi, *The World Should Welcome the New Kids on the Bloc*, [w:] *The BRICS Summit 2023: Seeking an Alternate World Order?*, Council of Councils, 31 VIII 2023, [online] <https://www.cfi.org/councilofcouncils/global-memos/brics-summit-2023-seeking-alternate-world-order>, 1 X 2024.

np. napięcia w Azji Południowo-Wschodniej czy ryzyko szerszej wojny w Sahelu w razie międzynarodowej interwencji w Nigrze.

Z kolei zasada „nic o nas bez nas” przyświecała sfinalizowanej we wrześniu 2023 r. senegalskiej inicjatywie dołączenia Unii Afrykańskiej do grupy G20. Wychodziła ona z założenia, że uczestnicząc w spotkaniach najbardziej wpływowych i rozwiniętych gospodarczo państw, UA nie będzie pomijana np. w tworzeniu finansowej architektury w odpowiedzi na globalne kryzysy, jak pandemic. Unaocznili to kontrowersje wokół kształtowania globalnej odpowiedzi na gospodarcze skutki COVID-19, wypracowanej w gronie państw najbardziej rozwiniętych. G20 odegrała tam istotną rolę, np. w sprawie odraczania spłaty zadłużenia przez najbardziej zadłużone państwa (*Debt Service Suspension Initiative, Common Framework for Debt Treatment*)³¹. Podobnie jak w przypadku BRICS, afrykański akces do G20 jest zarówno wyrazem dążeń do zabezpieczenia własnego interesu, jak i przekonania o gotowości do wniesienia konstruktywnego wkładu w przyszłe decyzje bloku.

Kolejnym sygnałem zmiany była wyraźna aktywizacja państw afrykańskich na polu prac nad odpowiedziami na zmiany klimatyczne. Klimat jest obszarem, w którym w naturalny sposób państwa i organizacje afrykańskie muszą być aktywne globalnie, aby być skutecznymi w uzyskiwaniu decyzji ograniczających emisję i ułatwiających mitygację i adaptację do zmian, które są najsilniej odczuwalne na kontynencie. Dotyczy to np. uzgodnień z 2009 r., kiedy bogate państwa zgodziły się od 2020 r. rocznie przeznaczać 100 mld USD na cele klimatyczne (faktycznie osiągnęły to w 2022³² lub w 2023 r.³³ – zależnie od szacunków), lecz państwa afrykańskie miały niewielki wpływ na kształtowanie mechanizmów dystrybucji tych środków. Aby to zmienić, egipski negocjator Mohamed Nasr, występując w imieniu państw Południa, doprowadził do uzgodnienia na szczycie COP27 w Egipcie utworzenia funduszu rekompensat za straty i szkody klimatyczne. Afrykańscy dyplomaci byli aktywni w kolejnych spotkaniach dotyczących jego operacjonalizacji. Podejmowali też samodzielne inicjatywy, np. organizując we wrześniu 2023 r. w Nairobi Afrykański Szczyt Klimatyczny. Było to forum ekspercko-politycznej debaty na temat potrzeby opracowania *nowej architektury finansowej, która odpowie na problemy Afryki*, m.in. w zakresie zadłużenia³⁴, a zarazem forum wypracowania spójnego stanowiska afrykańskiego przed zbliżającym się

³¹ M. Sall, *The Inclusion of the African Union in the G20 Would Benefit the Entire World*, „Le Monde” 2022, 21 VII [online:] https://www.lemonde.fr/en/opinion/article/2022/07/21/macky-sall-the-inclusion-of-the-african-union-in-the-g20-would-benefit-the-entire-world_5990907_23.html, 1 X 2024.

³² *Developed Countries Materially Surpassed Their USD 100 Billion Climate Finance Commitment in 2022 – OECD*, OECD press release, 29 V 2024, [online] <https://www.oecd.org/en/about/news/press-releases/2024/05/developed-countries-materially-surpassed-their-usd-100-billion-climate-finance-commitment-in-2022-oecd.html>, 1 X 2024.

³³ L. Jensen, J. Roniger, *International Climate Finance Status Quo, Challenges and Policy Perspectives*, European Parliamentary Research Service, PE 754.616 – November 2023.

³⁴ *The African Leaders Nairobi Declaration on Climate Change and Call to Action*, Nairobi, 6 XI 2023, s. 11.

wówczas COP28 w Dubaju. Jego głównym celem było wypracowanie samodzielnie mechanizmów finansowych, które zagwarantują dostępność 277 mld USD rocznie, jakie zgodnie z badaniami Climate Policy Initiative są potrzebne, aby adekwatnie odpowiedzieć na potrzeby mitygacji i adaptacji³⁵. Faktycznie do Afryki docierało dotąd ok. 12% tej sumy.

Ostatnim, a zarazem najbardziej spektakularnym akcentem afrykańskich dążeń do większej sprawczości w stosunkach międzynarodowych w 2023 r. było złożenie przez RPA wniosku do Międzynarodowego Trybunału Sprawiedliwości (MTS) przeciw Izraelowi w związku z izraelską operacją wojskową w Strefie Gazy. O ile atak terrorystyczny Hamasu na Izrael 7 października 2023 r., w którym zginęło ok. 1,2 tys. osób, wywołał na całym świecie, w tym w Afryce, odruch solidarności z Izraelem, to już sposób, w jaki państwo to prowadziło działania w Strefie Gazy – pod koniec grudnia liczba ofiar sięgnęła tam 21 tys. – przechylił sympatię na stronę palestyńską. Doniesienia o brutalności ataków na cywilów, systematycznym niszczeniu miast, ignorowaniu stref bezpiecznych, połączone z dehumanizującą retoryką i propozycjami np. całkowitego wysiedlenia Palestyńczyków, sprawiły, że na świecie dochodziło do masowych wystąpień propalestyńskich. Często jednak sympatie te nie przekładały się na zmiany postaw rządów poszczególnych państw, które nie chciały wychodzić poza paradygmat popierania Izraela. Było to widoczne np. w Stanach Zjednoczonych, gdzie tradycyjnie proizraelski stosunek przywództwa zaczynał być – po raz pierwszy w historii – problemem w kalkulacjach wyborczych. W tym kontekście wyróżnia się południowoafrykański wniosek o zbadanie, czy Izrael łamie postanowienia *Konwencji w sprawie zapobiegania i karania zbrodni ludobójstwa* z 1948 r., oraz o nałożenie przez Trybunał pilnych środków zobowiązujących Izrael do wstrzymania ognia³⁶. Osiemdziesięcioczerostonnicowy wniosek zawierał m.in. wypowiedzi izraelskich przywódców politycznych, urzędników, doradców i rzeczników, w których – jak argumentowała strona południowoafrykańska – można było odczytać znamiona *intencji ludobójczej*³⁷. W kolejnych tygodniach charakterystycznym obrazem z posiedzeń Trybunału rozpatrującego sprawę był widok południowoafrykańskich dyplomatów i prawników w szalikach w barwach flagi narodowej. Krok RPA wpisał się w kontekst szerokich oczekiwań światowej opinii publicznej na podjęcie jakichkolwiek skutecznych kroków dla przerwania wojny w Strefie Gazy i we frustrację wynikającą z nieskuteczności dotychczasowych środków nacisku na stronę izraelską. Władze RPA doskonale wyczuły te nastroje, występując z wnioskiem przeciw Izraelowi w imieniu znaczącej części świata, która podobnie oceniała wydarzenia na Bliskim Wschodzie, ale z różnych powodów nie wypowiadała tego na głos. Miało się to przełożyć nie tylko na wdzięczność Palestyńczyków (np. w Ramallah odbyła się na placu Mandeli demonstracja, aby podziękować RPA za wniosek),

³⁵ C. Meattle i in., *Landscape of Climate Finance in Africa*, Climate Policy Initiative, September 2022, s. 2.

³⁶ W. Roelf, T. Sterling, *South Africa Files Genocide Case Against Israel at World Court*, Reuters, 30 XII 2023, [online] <https://www.reuters.com/world/south-africa-seeks-international-court-justice-genocide-order-against-israel-2023-12-29/>, 1 X 2024.

³⁷ Application Instituting Proceedings, załącznik D: *Expressions of Genocidal Intent Against the Palestinian People by Israeli State Officials and Others*, s. 59-67.

ale też na uznanie RPA za odważnego gracza na arenie międzynarodowej, który nie obawia się redefiniować przyjętych reguł gry³⁸. Był też, podobnie jak w przypadku misji do Ukrainy i Rosji, przykładem symbolicznego odwrócenia schematów. W Afryce uosobieniem mechanizmów sprawiedliwości międzynarodowej był Międzynarodowy Trybunał Karny, któremu w początkowych latach jego funkcjonowania zarzucano, że jest sądem nad Afryką (ogromna większość spraw dotyczyła państw Afryki) oraz że jego nieaktywność np. względem Izraela w 2006 r. („Operacja Płynny Ołów” w Strefie Gazy) dowodziła stosowania podwójnych standardów. Z tego powodu państwa UA były blisko grupowego wycofania się z uznawania jego jurysdykcji³⁹. W 2023 r. ruch RPA wskazywał, że zamiast stosować obstrukcję, Afrykanie wykorzystują mechanizmy sprawiedliwości międzynarodowej do osiągnięcia tego, co nie udało się innym – pociągnięcia Izraela do odpowiedzialności za zbrodnie popełniane na Palestyńczykach. Choć szanse na uzyskanie realnego wpływu na sytuację w Strefie Gazy były niewielkie, działanie RPA miało ogromne znaczenie symboliczne. Wskazywało, że można postawić stronę silniejszą (Izrael) w pozycji tego, który musi tłumaczyć się ze swojego postępowania. Przede wszystkim jednak sygnalizowało, że RPA, a nawet szerzej – Afrykanie są w stanie konstruktywnie i umiejętnie wykorzystywać dostępne mechanizmy prawno-międzynarodowe w obronie deklarowanych pryncypów.

OGRANICZENIA

Działaniom aktorów afrykańskich w każdym z powyższych przykładów można zarzucić niedostatki sprawczości, konsekwencji czy wreszcie skuteczności. Krytycy misji do Ukrainy i Rosji wytykali afrykańskim liderom pełnienie roli firmujących inicjatywę przygotowaną przez Fundację Brazzaville, bardziej więc wykonawców niż autorów. Jej szanse na uspokojenie działań wojennych były z góry skazane na niepowodzenie, choć echa inicjatywy żyły np. w prasie rosyjskiej jako punkt odniesienia dłużej niż wcześniejsza propozycja chińska. Wobec kenijskiej policyjnej operacji na Haiti można wysunąć słuszne zarzuty o uzależnienie od amerykańskiego wsparcia finansowego i logistycznego, zbyt późne i powolne rozpoczęcie działań w niewielkiej wobec zamierzeń skali. W przypadku działań w sprawie opodatkowania korporacji droga do zmian jest daleka, a państwa afrykańskie będą poddawane presji na rzecz przyjęcia rozwodnionej wersji reformy. Nie jest wreszcie powiedziane, że podatki zapłacone przez inwestorów w krajach afrykańskich nie zostaną pochłonięte przez korupcję. W BRICS państwom afrykańskim ciąży uległość wobec Rosji i Chin oraz przeniesienie na ten blok własnych problemów i sporów – np. Egiptu z Etiopią, co uczyni tę organizację mniej

³⁸ *Palestinians Gather in Ramallah's Mandela Square to Thank South Africa for ICJ Case*, „Africanews” 2024, 10 I, [online] <https://www.africanews.com/2024/01/10/palestinians-gather-in-ramallahs-mandela-square-to-thank-south-africa-for-icj-case/>, 1 X 2024.

³⁹ Czerep J., *Afryka a przyszłość Międzynarodowego Trybunału Karnego*, „Biuletyn PISM” 2018, nr 51(1624), [online] https://pism.pl/publikacje/Afryka_a_przysz_o___Mi_dzynarodowego_Trybuna_u_Karnego, 1 X 2024.

spójną, a więc i mniej znaczącą. Z kolei w G20 nie wiadomo, jak zorganizowana będzie reprezentacja Unii Afrykańskiej i jak będzie ona godzić rozbieżne nieraz interesy poszczególnych państw kontynentu. W sprawie ochrony klimatu niezmiennie pozostaje roszczeniowe nastawienie przywódców afrykańskich wobec państw rozwiniętych, od których domagają się środków i działań. Wreszcie w przypadku publicznego oskarżenia Izraela o czystki etniczne przed MTS trudno nie zadać pytania o podwójne standardy. W tydzień po złożeniu wniosku przywódcy RPA nie mieli problemu z przyjmowaniem z honorami, niczym głowy państwa, sudańskiego watażki, dowódcy paramilitarnych Sił Szybkiego Wsparcia, gen. Hamdana Dagalo „Hemetiego”⁴⁰. Według ekspertów ONZ od kwietnia do czerwca 2023 r. podwładne mu siły wymordowały do 15 tys. cywilnych mieszkańców miasta El-Geneina z grupy etnicznej Masalit⁴¹, co stanowiło większą czystkę etniczną niż ta ze Srebrenicy z 1995 r. Trudno w tym kontekście nie zarzucić RPA hipokryzji.

Jakiegokolwiek niedostatki, dwuznaczności czy niedociągnięcia można – często słusznie – zarzucić Afrykanom wchodzącym na scenę światową, znaczenie każdego z przywołanych wyżej działań jest nie do przecenienia. Wymagały one bowiem zmiany paradygmatu i przewartościowania własnej roli względem społeczności globalnej. Przekroczenie dotychczasowych schematów było w każdym z tych przypadków aktem odwagi, wejścia na nieznane terytorium z gotowością do przyjęcia odpowiedzialności i krytyki. Są więc one probierzem szerszej zmiany mentalnościowej, jaka dokonuje się w afrykańskiej klasie politycznej, a która – jak można oczekiwać – będzie coraz częściej stawiała się regułą niż wyjątkiem.

PODSUMOWANIE

Miejsce Afryki w systemie międzynarodowym tradycyjnie pozostawało drugorzędne, a państwa i instytucje z kontynentu rzadko podejmowały próby inicjowania i prowadzenia polityk o wymiarze globalnym. Rok 2023 był pod tym względem przełomowy, gdyż naznaczył go szereg wychodzących z Afryki inicjatyw dotyczących najważniejszych w skali świata problemów. Misja przywódców sześciu państw afrykańskich do Ukrainy i Rosji, choć nie miała szans powodzenia, była pionierską, z perspektywy afrykańskiej, próbą wywarcia wpływu na rozwiązanie konfliktu zbrojnego toczącego w Europie. Unia Afrykańska uzyskała pełnoprawne członkostwo w grupie G20. Kenijska inicjatywa misji policyjnej na Haiti spotkała się z uznaniem społeczności międzynarodowej, w tym Stanów Zjednoczonych, w przeszłości wielokrotnie podejmujących interwencje w regionie Karaibów. Nigeria odniosła sukces w Zgromadzeniu Ogólnym

⁴⁰ *South African Presidency Sparks Controversy with Misidentification of RSF Leader*, „Sudan Tribune” 2023, 4 I, [online] <https://sudantribune.com/article281007/>, 1 X 2024; M. Nashed, *Sudan's Hemedti Embraced Abroad as He Terrorises Civilians at Home*, „Al Jazeera” 2024, 24 I, [online] <https://www.aljazeera.com/features/2024/1/24/sudans-hemedti-embraced-abroad-as-he-terrorises-civilians-back-home>, 1 X 2024.

⁴¹ *Final Report of the Panel of Experts on Sudan*, S/2024/65, 15 I 2024, s. 18-27.

ONZ, inicjując propozycję przeniesienia z OECD do ONZ kompetencji do tworzenia zasad opodatkowania korporacji, co byłoby znaczącą reformą wyrażającą interes ponad 100 państw Globalnego Południa. Wreszcie oskarżenie przez RPA Izraela o ludobójstwo w Gazie przed Międzynarodowym Trybunałem Sprawiedliwości przydało temu państwu prestiżu i znaczenia w oczach coraz bardziej propalestyńskiej światowej opinii publicznej.

Przykłady te wskazują na rosnącą sprawczość afrykańską w światowym systemie. Wyzwaniem będą w tym względzie nieuchronne niepowodzenia, np. związane z dużą liczbą ofiar wśród kenijskich żołnierzy na Haiti, możliwymi antykenijskimi protestami mieszkańców tego państwa (jak w Demokratycznej Republice Konga względem nieskutecznej misji ONZ⁴²) czy problemami finansowych, które unaocznilyby niezdolność do wypełnienia podjętego zadania. Niemniej należy oczekiwać, że w najbliższych latach trend ten będzie kontynuowany: liderzy, państwa i organizacje afrykańskie będą wychodzić z nowymi inicjatywami o globalnym zasięgu. Będą one sprzyjać uznaniu i normalizacji afrykańskich aspiracji globalnych przez pozostałych uczestników stosunków międzynarodowych. Jeśli opisywana tendencja ugruntuje się, działania wynikające z dążeń do większej sprawczości Afryki na arenie światowej przestaną być odbierane jako anomalia, ciekawostka, lecz jako zwyczajna, zrozumiała aktywność na polu globalnym.

BIBLIOGRAFIA

- 1,000 Days After School Ban, Afghan Girls Defy Odds and Thrive in Rwanda*, International Organization for Migrations, 14 VI 2024, [online] <https://www.iom.int/news/1000-days-after-school-ban-afghan-girls-defy-odds-and-thrive-rwanda>.
- Adebajo A., Mustapha A.R., *Gulliver's Troubles: Nigeria's Foreign Policy after the Cold War*, Scottsville 2008.
- African Union Pavillon*, Expo 2020 Dubai UAE, [online] <https://virtualexpodubai.com/opportunity-district/african-union>.
- Agenda 2063: The Africa We Want. Final Edition*, African Union Commission 2015.
- Agenda 2063: The Africa We Want. Overview*, [online] <https://au.int/en/agenda2063/overview>.
- Amegan C.K., Degila D.E., *Senegal: A New West African Leader in a Globalized World?*, [w:] *Diplomatic Strategies of Nations in the Global South*, red. J. Braveboy-Wagner, New York, NY 2016, https://doi.org/10.1057/978-1-137-45226-9_14.
- Application Instituting Proceedings, załącznik D: *Expressions of Genocidal Intent Against the Palestinian People by Israeli State Officials and Others*.
- China and Africa in the New Era: A Partnership of Equals*, The State Council Information Office of the People's Republic of China, November 2021, [online] http://www.news.cn/english/2021-11/26/c_1310333813.htm.

⁴² K. Titeca, *DRC Protests: Expert Explains Why Congolese Anger Against the West Is Justified – and Useful to the Government*, „The Conversation” 2024, 19 II, [online] <https://theconversation.com/drc-protests-expert-explains-why-congolese-anger-against-the-west-is-justified-and-useful-to-the-government-223827>, 1 X 2024.

- Czerep J., *Afryka a przyszłość Międzynarodowego Trybunału Karnego*, „Biuletyn PISM” 2018, nr 51(1624), [online] https://pism.pl/publikacje/Afryka_a_przysz_o___Mi_dzy_narodowego_Trybuna_u_Karnego.
- Czerep J., *Newest Wave of Middle Eastern Emigration to Africa*, „PISM Strategic File” 2021, nr 7(99), Polski Instytut Spraw Międzynarodowych, [online] <https://www.pism.pl/publications/newest-wave-of-middle-eastern-emigration-to-africa>.
- Czerep J., *Znaczenie afrykańskiej misji do Ukrainy i Rosji*, „Biuletyn PISM” 2023, nr 82, [online] <https://www.pism.pl/publikacje/znaczenie-afrykanskiej-misji-do-ukrainy-i-rosji>.
- Developed Countries Materially Surpassed Their USD 100 Billion Climate Finance Commitment in 2022 – OECD*, OECD press release, 29 V 2024, [online] <https://www.oecd.org/en/about/news/press-releases/2024/05/developed-countries-materially-surpassed-their-usd-100-billion-climate-finance-commitment-in-2022-oecd.html>.
- DressB., *US-Backed Mission in Haiti Struggles to Take on Gang Violence*, „The Hill” 2024, 18 VIII, [online] <https://thehill.com/policy/international/4831943-us-mission-haiti-gang-violence/>.
- Dzierżanowski P., *Perspektywy utrzymania pozycji waluty globalnej przez dolara amerykańskiego*, „Biuletyn PISM” 2024, nr 23, [online] <https://www.pism.pl/publikacje/perspektywy-utrzymania-pozycji-waluty-globalnej-przez-dolara-amerykanskiego>.
- Europe and Africa: A Partnership of Equals*, European Union External Action Service, 22 XI 2021, [online] https://www.eeas.europa.eu/node/36031_en.
- Final Report of the Panel of Experts on Sudan*, S/2024/65, 15 I 2024.
- Jensen L., Roniger J., *International Climate Finance Status Quo, Challenges and Policy Perspectives*, European Parliamentary Research Service, PE 754.616 – November 2023.
- Kimani M., wpis w serwisie „X” (Twitter), 25 I 2024, [online] <https://x.com/ambmkimani/status/1750623480591339861>.
- Kings S., *Africa Is Finally at the Climate Negotiations Table*, „The Continent” 2023, nr 144, s. 11.
- Letter dated 7 March 2024 from the Secretary-General addressed to the President of the Security Council, S/2024/224.
- Mballa C., *Vers une politique étrangère africaine commune? Opportunités et contraintes*, „Revue Interventions économiques”, Mars 2017, <https://doi.org/10.4000/interventionseconomiques.5825>.
- Memorandum on the Designation of Kenya as a Major Non-NATO Ally*, Presidential Determination No. 2024-05, 24 VI 2024, [online] <https://bidenwhitehouse.archives.gov/briefing-room/statements-releases/2024/06/24/memorandum-on-the-designation-of-kenya-as-a-major-non-nato-ally/>.
- Meattle C. i in., *Landscape of Climate Finance in Africa*, Climate Policy Initiative, September 2022.
- More Cops Will Be Sent but Cash Is Needed*, „Africa Confidential” 2024, 15 X, [online] <https://www.africa-confidential.com/article/id/15187/more-cops-will-be-sent-but-cash-is-needed>.
- Munyati C., *Why Strong Regional Value Chains Will Be Vital to the Next Chapter of China and Africa’s Economic Relationship*, World Economic Forum, 25 VI 2024, [online] <https://www.weforum.org/agenda/2024/06/why-strong-regional-value-chains-will-be-vital-to-the-next-chapter-of-china-and-africas-economic-relationship/>.

- Mwijuke G., *Minister Says Afghans in Uganda to Stay Longer*, „The East African” 2021, 20 XI, [online] <https://www.theeastafrican.co.ke/tea/news/east-africa/minister-says-afghans-in-uganda-to-stay-longer-3625192>.
- Nashed M., *Sudan's Hemedti Embraced Abroad as He Terrorises Civilians at Home*, „Al Jazeera” 2024, 24 I, [online] <https://www.aljazeera.com/features/2024/1/24/sudans-hemedti-embraced-abroad-as-he-terrorises-civilians-back-home>.
- Palestinians Gather in Ramallah's Mandela Square to Thank South Africa for ICJ Case*, „Africa-news” 2024, 10 I, [online] <https://www.africanews.com/2024/01/10/palestinians-gather-in-ramallahs-mandela-square-to-thank-south-africa-for-icj-case/>.
- Pecquet J., *Africa Scores UN Win Against Corporate Tax Avoidance*, „The Africa Report” 2023, 23 XI, [online] <https://www.theafricareport.com/328816/africa-scores-un-win-against-corporate-tax-avoidance/>.
- Resolution 2699* (2023), adopted by the Security Council at its 9430th meeting, on 2 October 2023.
- Rio D. da, analiza opublikowana w serwisie „X” (Twitter), 27 IX 2024, [online] https://x.com/diego_darin/status/1839444744524714181.
- Roelf W., Sterling T., *South Africa Files Genocide Case Against Israel at World Court*, Reuters, 30 XII 2023, [online] <https://www.reuters.com/world/south-africa-seeks-international-court-justice-genocide-order-against-israel-2023-12-29/>.
- Rupiah K., *Africa Leads the Rewrite of Global Tax Regulations*, „The Continent” 2023, nr 143.
- Sall M., *The Inclusion of the African Union in the G20 Would Benefit the Entire World*, „Le Monde” 2022, 21 VII, [online] https://www.lemonde.fr/en/opinion/article/2022/07/21/macky-sall-the-inclusion-of-the-african-union-in-the-g20-would-benefit-the-entire-world_5990907_23.html.
- South African Presidency Sparks Controversy with Misidentification of RSF Leader*, „Sudan Tribune” 2023, 4 I, [online] <https://sudantribune.com/article281007/>.
- Suri N., Tripathi J., *The World Should Welcome the New Kids on the Bloc*, [w:] *The BRICS Summit 2023: Seeking an Alternate World Order?*, Council of Councils, 31 VIII 2023, [online] <https://www.cfr.org/councilofcouncils/global-memos/brics-summit-2023-seeking-alternate-world-order>.
- The African Leaders Nairobi Declaration on Climate Change and Call to Action*, Nairobi, 6 IX 2023.
- The Common African Position on the Proposed Reform of the United Nations: “The Ezulwini Consensus”*, Executive Council, 7th Extraordinary Session, 7-8 March 2005, Addis Ababa, Ethiopia, Ext/EX.CL/2 (VII).
- Titeca K., *DRC Protests: Expert Explains Why Congolese Anger Against the West Is Justified – and Useful to the Government*, „The Conversation” 2024, 19 II, [online] <https://theconversation.com/drc-protests-expert-explains-why-congolese-anger-against-the-west-is-justified-and-useful-to-the-government-223827>.
- US Strategy Towards Sub-Saharan Africa*, The White House, August 2022.
- Yayboke E., Devermont J., *Why African Governments Are Accepting Afghan Refugees*, Lawfare, 16 IX 2021, [online] <https://www.lawfaremedia.org/article/why-african-governments-are-accepting-afghan-refugees>.

Jędrzej CZEREP – doktor nauk politycznych, kierownik programu „Bliski Wschód i Afryka” w Polskim Instytucie Spraw Międzynarodowych (PISM). Analityk do spraw Afryki Subsaharyjskiej. Współpracował z think tankami (m.in. Royal United Services Institute), organizacjami międzynarodowymi (m.in. Rada Europy, Unia Europejska), mediami („Al-Dżazira”, „The Guardian”), administracją publiczną. Wykładowca w Collegium Civitas. Prowadził badania terenowe m.in. w Sudanie Południowym (2011), Nigerii (2015), Tanzanii (2018), Sudanie (2019), Republice Południowej Afryki (2022), Etiopii (2023). Bada kultury polityczne, spojrzenie wschodzących mocarstw na Afrykę, *soft power*, media społecznościowe i wpływ nowych aktorów religijnych na politykę na kontynencie.